

हाम्रै हातमा छ बुद्धत्व

तस्बिर: गम्पोपा सोनम रिन्छेन। चित्रकार: डुगु छोग्याल रिन्पोछे

नजिक र टाढाका प्रिय मित्रहरू,

आशा छ सधैं झैं यो सन्देशले तपाईंलाई स्वस्थ र खुसी पाउनेछ। आजको गुरु रिन्पोछे दिवसमा, म सर्वज्ञ गम्पोपाको प्रसिद्ध *सद्धर्म चिन्तामणि मोक्षालंकार* (डागपो थार्गेन) पुस्तकको पहिलो चरण मा जान चाहन्छु:

- (क) हेतु तथागत गर्भ हो;
- (ख) आश्रय अति दुर्लभ मनुष्य शरीर हो ;
- (ग) प्रत्यय कल्याणमित्र हो ;
- (घ) उपाय कल्याणमित्रका उपदेश हुन् ;
- (ङ) फल सम्बुद्धकाय हो;
- (च) निर्विकल्प लोकको हितार्थ कार्य गर्नु हो ।

यस पदको पहिलो बुँदा अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ। *उत्तरतन्त्र शास्त्र* (ति. ग्यु लामा) ग्रन्थको मुख्य एवं सम्पूर्ण विषय यही नै हो। यस गृह न ग्रन्थलाई निम्न श्लोकमा समेटिएको छ, जहाँ बोधीको बीज; तथागत गर्भको व्याख्या छ:

*संबुद्धकायस्फरणात् तथताव्यतिभेदतः।
गोत्रतश्च सदा सर्वे बुद्धगर्भाः शरीरिणः ॥२८॥*

*संबुद्धको सिद्ध काय सबैमा व्याप्त छ,
र तथतामा कुनै भेद छैन।
सबै प्राणीहरूमा यो गोत्र(स्वभाव) छ,
त्यसैले सबै प्राणीहरूमा सदैव बुद्धगर्भ (बोधिको बिउ) हुन्छ।*

यहाँ बुद्धिपूर्वक तीन वटा मुख्य बुँदाहरू छन्। पहिलो, सबै धर्महरू अर्थात् सबै प्राणीहरूको शरीर, वचन र मन शून्यताले व्याप्त छ। यसरी, शून्यता सबै धर्महरूको प्रकृति हो। तर शून्यता पनि बुद्धहरूको सार हो, धर्मकाय (पूर्ण स्वरूप) हो। यो प्रस्ट छ किनभने यसमा सबै गुणहरू पूर्ण छ, कुनै पनि हिसाबले कहीं पनि अपूरो छैन। यो पूर्णस्वरूप; धर्मकाय अर्थात् शून्यता, सबै धर्महरूमा वा भनौ सबै प्राणीहरूको स्वभावमा फैलिएको र व्याप्त हुन्छ।

दोस्रो मुख्य बुँदा यो हो कि शून्यता सबै प्राणीहरूमा समान रूपमा व्याप्त छ । विभिन्न बुद्धहरूको धर्मकायमा कुनै भेद हुन्न। शून्यता, वा धर्मकायमा कुनै भेद, कुनै भिन्नता, कुनै राम्रो वा खराब भन्ने नै हुँदैन। तसर्थ, "तथतामा कुनै भेद छैन"

यसले सङ्केत गर्छ कि सबै प्राणीहरूमा बुद्ध गर्भ छ - तिनीहरूको प्राकृतिक स्वभाव र संबुद्धको जस्तै छ। यसको मतलब हामी तथागतगर्भबाट कहिल्यै अलग हुन सक्दैनौं, न त यसमा थपिन सक्छौं। पुण्य कार्यहरूले हामीलाई वास्तविक प्रकृतिको नजिक पनि ल्याउँदैन, न त अधर्मी कार्यहरूले हामीलाई टाढा नै पुर्याउँछन्। तथागतगर्भको न विकास नै हुन्छ, न त विनाश नै। यो सुधिने वा पतन हुने पनि हुँदैन। यो तथ्य सम्झन आवश्यक छ।

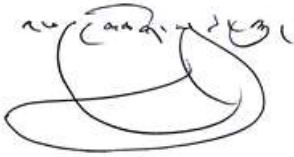
तेस्रो र अन्तिम बुँदा यो हो कि सबै प्राणीहरूको आ-आफ्नै स्वभाव(गोत्र) हुन्छ, जुन तिनीहरूको परिवेश वा परिस्थितिमा निर्भर हुन्छ। नकारात्मक अवस्था मा परेकाहरूले राम्रो नराम्रो छुट्टाउन सक्दैनन्। दया र क्रोधको बिचमा फरक बताउन सक्दैनन्। उनीहरू निर्लज्ज, स्मृति हीन र क्लेश तीव्र भएका हुन्छन् साथै तिनीहरूलाई बोधि को मार्ग पाउन सम्म पनि गाह्रो हुन्छ। त्यसपछि ती व्यक्तिहरू पनि छन् जो श्रोताको रूपमा छन्: तिनीहरूले आध्यात्मिक मार्गदर्शकहरू भेट्दाउँछन् जसले तिनीहरूलाई भवचक्रको तीन धातुबाट मुक्तिको बाटो सिकाउँछन्। त्यहाँ बोधिसत्त्व बन्ने व्यक्तिहरू पनि हुन्छन्, जो कल्याणमित्र गुरुसँग भेटेर आफ्नो चित्त सन्ततिमा बोधिचित्तको विकास

गर्छन्। तिनीहरू मध्ये कोही गुह्य मन्त्र अभ्यास गर्ने योग्य(गोत्रका) व्यक्तिहरू पनि हुन्छन्, जसले एकै जुनीमा बुद्धत्व प्राप्त गर्न सक्छ। यी सबै स्वभाव (गोत्र)हरू प्रत्येक व्यक्तिको चरित्र, बानी ब्यहोरा, र उसलाई आई परेका परिवेश वा परिस्थितिहरूमा निर्भर हुन्छ। यी सबैले आफ्नै परिणाम वा फलहरू निम्त्याउँछ। यसरी गोत्रका थुप्रै प्रकार छन् र प्रत्येकलाई भिन्नाभिन्नै नाम दिइएको छ। प्राणीको क्षमताको आधारमा प्रत्येक प्राणीहरू कुनै नकुनै प्रकारका गोत्र(स्वभाव) सँग सम्बन्धित हुन्छन्।

तसर्थ, सबै प्राणीहरूको अस्तित्वमा बुद्धत्वको बिउ भए पनि, तिनीहरूमा बुद्धगर्भ व्याप्त भए पनि, यो बीज फल बन्नको लागि उपयुक्त परिस्थितिहरू जुन हुनु महत्त्वपूर्ण छ। तसर्थ, हामी सबैले करुणाको भावना गर्नु पर्छ, सम्भार पूर्ण गर्नु पर्छ, दान आदि को अभ्यास गर्नु पर्छ, र अन्तमा परिणामना र प्रणिधानहरू गरेर मार्गको लागि उपयुक्त परिस्थितिहरू सिर्जना गर्नुपर्छ। प्रारम्भमा, सबै कुरा बोधिचित्त वा कमसेकम दया भावबाट प्रेरित हुनुपर्छ। त्यस पछि, हामीले पुण्य एवं ज्ञान सञ्चय(जम्मा) गर्न र आवरणहरूलाई शुद्ध गर्ने प्रयास गर्नुपर्छ। अन्तमा, हामीले सधैं परिणामना र प्रणिधानहरू गर्नुपर्छ। यसरी, हामीले आफ्नो विकासको लागि उपयुक्त अवस्थाहरू सिर्जना गर्न सक्छौं।

छोटकरीमा भन्नुपर्दा, आजको गुरु रिन्पोछेको दि वसमा म तपाईंलाई सम्झाउन चाहन्छु कि बोधिको बीज प्रत्येक प्राणी भित्र अवस्थित छ। तसर्थ, बुद्धत्वमा पुग्ने पूर्ण क्षमता हामीमा छ, हाम्रो हातमै छ। हामीले यो कहिल्यै बिर्सनु हुँदैन, संबोधि प्राप्त गर्न पूर्ण सक्षम रहेकोमा विश्वस्त हुनुपर्छ।

सबैमा प्रेम र प्रार्थना साथ,
सर्व मंगलम्।

फाग्लो गुरु रिन्पोछे